

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Evgraphi commentvm continens

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1908

Heautontimorumenos I

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1594)

acturi sunt, ita factum cum mihi ex hac actione esse cognouerint, facile ipsi laborem hunc capere possunt, ut vobis placeant.

I.

1.

53

I QVAMQVAM HAEC INTER NOS NVPER NOTITIA ADMO-
DVM EST haec scaena continet iniustam accusationem, quod 5
graues senex de se exigit poenas; defensionem continet
iustam: memorat quippe ita se meritum, ut ipse de se
habeat exigere poenam. quam rem qualitatis esse intelli-
gimus status et non tam esse accusationem quam obiur-
gationem. et omnino in huiusmodi auctoribus, qui non 10
apud iudicem controuersiam dicunt, uim debemus potius
intelligere quam controuersiam: non enim iudices prae-
sunt; sed quoniam talis est actio, ut uideatur uim con-
trouersiae continere, idcirco hic status est et secundum
istum statum cuncta dicuntur. ergo in hac scaena sta- 15
tus qualitas est absoluta, an iuste fecerit uel faciat,
quod de se senex exigit poenas. quam rem docet iuste
fieri ex eo, quod se meritum dicit propterea, quia ipse
filium suum amantem adulescentium more miserit in
militiam duram saepius eum accusando; unde probat 20
iuste sibi imponi istas quas implet grauissimas poenas.

— QVAMQVAM HAEC INTER NOS NVPER Chremes uicinus
cum conspiceret senem eundemque diuitem grauiter labo-
rare, ut tota die in opere consisteret uehementer, accedit
interrogans et, ut oportet apud ignotum, longa utitur 25

1 factum <est> G | actionem α || 2 possint Fα || 4 notitia nuper α || 5 iniustam *Lindenbr.*: iniuste *codd.* | accusationi VS || 6 graues *Schopen*: -is *codd.* | defensionem <autem>? || 7 iustam *Lindenbr.*: iusta S, iusti *rell.* || 8 habeat (debeat F) exigere] exigit α || 9 notam (mot- G) *codd.*, *corr. Lindenbr.* || 10 huiusmodi ex his *corr. P²* || 14 status hic α || 15 istum statum] ista tum α || 16 qualitatis α | an] utrum α || 19 adolescentum α || 20 eum] ipsum F, om. VS | proba G, om. FVS || 21 istas] has ipsas α || 23 eum] eum α, cum eum F | eundemque <olim> α, eundem G

- oratione, simulque sibi etiam quaestionem facit et quasi ipse sibi respondet. quo pacto uim ostendit eius, qui interrogat, cum sit ignotus: aliter enim senem in dolore positum et calamitatibus pressum ad locutionem et ad fabulas prouocare non posset, nisi secum ipse interrogans 5 illud ita loqueretur, uti adiceret, quae ipse respondere potuisset. ac primo purgat personam, cur, quamuis antea familiaritas nulla fuerit, audeat tamen hodie accedere et cum eo loqui. dicit quas causas habeat sibi, ut interrogare cupiat, quod nimius labor, quem ipse de se exigit 10 ille, qui senex est et qui diues est, in se taciturnitatem esse non permiserit, sed potius compulerit ad interrogandum, etiam<si> sibi parua amicitia fuisset atque notitia ex hoc, quod uicinum agrum non longe ante mercatus
- 55 est. — **3** NEC REI SANE AMPLIUS QVICQVAM FVIT nec ali- 15
 56 **4** TAMEN VEL VIRTVS TVA ME VEL VICINITAS quam honesto
 57 uerbo usus est: laborem et calamitatem uirtutem potius
 58 nominauit! — **5** QVOD EGO IN PROPINQVA PARTE AMICITIAE
 59 PVTO uicinitas agrorum et domorum quasi quaedam pars 20
 58 amicitiae est. — **6** AVDACTER MONEAM ET FAMILIARITER
 'audacter' quod quaedam dicturus est ueluti accusans,
 'familiariter' quod ita accedit quasi ex notitia praeterita.
- 59 — **7** QVOD MIHI VIDERIS PRAETER AETATEM TVAM FACERE
 ET PRAETER QVAM RES TE ADHORTATVR TVA ipse partitio- 25
 nem suam persequitur, nam propter aetatem sic subiungit
- 62 **10** ANNOS SEXAGINTA NATVS ES AVT PLVS EO VT CON-
 CIO AGRVM IN HIS REGIONIBVS MELIOREM NEQVE PRETII
 MAIORIS NEMO HABET. 'meliorem' ad usum refert, 'pretii
 67 maioris' ad opinionem populi de ipso agro. — **15** NVM- 30

2 respondit *FP*¹ || 5 ipse] in se α , se *G*; fort. ipse se ||
 7 cur] cum *F*, eius *G*, eum *VP*, ..n *S* || 9 habeat sibi *W*.: habet
 sibi *F*, has sibi *G*, has ibi α | uti *P*, om. *G* || 12 permiserint
GVS, -riñt *P* | compulerit *Lindenbr.*: contulerit *codd.* || 13 si
 sibi *W*.; si *Lindenbr.* || 17 VEL VICINITAS om. *F* || 18 est om. *F* ||
 23 accidit *codd.*, corr. *Lindenbr.* || 25 <quod> res *F* α || 26 pro-
 sequitur *codd.*, corr. *Lindenbr.* || 27 est α || 29 HABET] debet α

- QVAM TAM MANE EGREDIOR NVMQVAM TAM VESPERI DOMVM
 REVERTOR hic est labor ille, qui fit plurimus, quo cotidie
 toto die in aliquo opere est constitutus, quod aut fodere
 69 inuenitur aut arare aut aliquid facere. — 17 DENIQUE
 NVLLVM REMITTIS TEMPVS NEQVE TE RESPICIS 'nullum remit- 5
 tis' ad illud pertinet, quod dixit 'numquam tam mane egredior
 neque tam uesperis domum reuertor', 'neque te respicis' ad
 illud, quod supra est, uel quod senex est uel quod diues. —
 72 20 AT ENIM DICIS QVANTVM HIC OPERIS FIAT PAENITET et
 optima, ut diximus, ratione ipse sibi quaestionem facit et 10
 utitur respondentis ratione, ut eum prouocare possit ad
 loquendum, qui frequenter pressus dolore conticescit: 'sed
 dicis mihi' inquit 'paenitet me quantum hic operis fiat',
 cui respondet, tamquam hoc sibi propositum sit 'sed in
 opere faciendo quod consumis, si id consumas in exercen- 15
 75 dis seruis, plus agas'. — 23 CHREME TANTVMNE AB RE
 TVA OTII EST TIBI bene tamquam alienum alloquitur Me-
 nedemus, ut illi et otium esse dicat et tantum otium a
 rebus suis, ut et aliena curet et ea, quae ad se nihil
 77 attinent. — 25 HOMO SVM quoniam ille inquit 'curas', 20
 respondit 'homo sum'; <quia ille> 'quae ad te nihil at-
 78 tinent', inde 'humani nihil a me alienum puto'. — 26 VEL
 ME MONERE HOC VEL PERCONTARI PVTA 'monere' si sciam
 79 quid facias, 'percontari' si nesciam. — 27 RECTVM EST
 EGO VT FACIAM NON EST TE VT DETERREAM ad superiora 25
 pertinet sensus, ut intelligi possit: 'uel percontari puta;
 si rectum est, ideo quaero ut faciam, si non est rectum,
 ut te deterream'. detertere enim est aliquem a proposito

2 fit] sit $F\alpha$ | quoquo^{co} tidie P , qñ G || 3 in alio opere
 est F , in aliquo^{pe} e (in mg. ~labore) P , in alio labore V ,

labore S || 4 aut arare om. VS | aliquid] tale quid $Goetz$ ||
 5 respicias α || 8 quod I . om. α | diues <est> F || 9 dicis <me>
 G || 14 cui S , cur $rell$. || 15 si id consumis G , id cū sumas (con-
 sumas S) α , tue si sumas F || 17 tibi <aliena ut cures> F ||
 19 et I . om. GVS || 21 quia ille $add. W$. || 25 ergo $G\alpha$ | ad —
 28 deterream om. G || 28 enim om. F

- 80 terrere et reuocare. — 28 MIHI SIC EST VSVS mihi sic
 86 expedit. — 34 AVT CONSOLANDO AVT CONSILIO AVT RE IV-
 VERO apponit causas, cur aliena incommoda curare uideatur. 'hoc' inquit 'quod interrogo, proderit tibi: aut enim,
 grande malum <si> est, consolatione te adiuuero <aut>',
 si subueniri potest, re adiuuero'. ita boni amici ordinem
 87 custodiuit, ut credat se aliquo modo prodesse. — 35 HAC
 QVIDEM CAUSA QVA DIXI TIBI quoniam Menedemus tantum-
 modo illud posuerat, uti diceret 'scire hoc uis?', ille con-
 tinuo repudiauit causam, ut diceret 'non rem cupio scire,
 sed hac causa scire cupio, qua dixi tibi, ut aut consolari te possim aut consilio aut re adiuuare possim'. —
 93 41 FILIVM EGO ADVLESCENTVLVM HABEO hic narratio in-
 96 cipit, cur se senex puniat. — 44 EST E CORINTHO HIC
 ADVENA ANVS PAYPERCVLA et haec narratio est ad perso-
 nam declarandam eius mulieris, quae puellam tulit illam,
 quae Chremetis filia est. quae interposita narratio ad
 99 illam superiorem coniungitur et adnectitur. — 47 COEPI
 NON HVMANITVS NEQVE VT DECVIT ANIMVM ADVLESCENTVLI
 TRACTARE hic iam se arguit, quod iuste de se exigat
 poenas, siquidem, cum animaduertisset filium amare mu-
 lierem, non humano modo neque, uti decuit, adulescentuli
 animum sic tractauit, sed aperte ui et more patrum co-
 tidie accusauit, subiungit allocutionem, qua usus est, cum
 106 accusaret filium 54 EGO TE MEVM ESSE DICI TANTISPER 25
 VOLO DVM QVOD TE DIGNVM EST FACIES dici te filium
 meum tam diu uolo, quam diu facis, quod te dignum est
 facere. sin autem non feceris, ego inueniam quod in te

1 sic om. *codd.* praeter *F* | mihi om. *F* || 2 te iuero *G*,
 re uera *P*²*S* (-r&) *V* || 3 curare] quaerere *F*, quere *P*, -ri *VS* ||
 5 si est *W*.: et *codd.* | adiuuero aut *W*.: adiuuo *codd.* || 6 aut
 re iuero *G* || 8 dixit *F* α || 9 proposuerat *G* || 10 repudiauit *G*,
 -aret ad *F* α | uti *F* α | scire cupio *F* α || 12 aure adiuuari α ||
 18 et adnectitur om. *P* | coepit *G* α || 19 NEQVE] atque α || 21 ani-
 ma aduertisset α || 23 aperte — accusauit] peruulgata ui et uia
 patrum cotidie accusabam *G* (= *Ter.*) || 24 cum — filium om. *F* ||
 25 ESSE om. *G* || 26 facias *G* | dic *P*²*VS* || 28 facere om. *F* (*recte*?)

- 112 dignum sit facere. — **60** SIMVL ET REM ET GLORIAM AR-
MIS BELLII REPPERI ut uno tempore militiae labore proprio
114 et fortunas reperirem et dignitatem. — **62** SAEPE EADEM
GRAVITER AVDIENDO hic onerat causam suam: quod fre-
quenter dixerit et grauitur attenderit, adulescens uictus 5
117 discessit in militiam. — **65** IN ASIAM AD REGEM MILITA-
TVM ABIIT CHREME singula in pronuntiatione sunt collo-
canda: nam 'in Asiam' quod dixit, intelligere debemus
in longinquum locum, 'ad regem' uero hoc est quasi in
seruitutem, 'militatum' ubi scilicet durus labor est et peri- 10
118 culum. — **66** CLAM ME PROPECTVS EST hic curauit, quod
facile illi poterat opponi 'cur ergo non, cum eum uideres
proficisci, <prohibuisti>?' 'clam me' inquit 'profectus est'.
— MENSES TRES ABEST hic dolorem suum exprimit tem-
119 poris longinquitate. — **67** AMBO ACCVSANDI nee dum tota 15
exposita est *sententia*. idcirco aequalem partem accusatio-
nis suae posuit Chremes, quod dixit 'ambo accusandi';
quamquam inclinauit, ut adulescentem defendere uideatur,
cum dixit 'etsi illud inceptum, quod adulescens <*****>,
uidetur esse pudentis animi signum et non minus obse- 20
quentis'. hoc est namque, quod dixit (*v. 68*) 'et non in-
124 strenui'. — **72** SOCCOS DETRAHVNT dixi iam (*Eun. IV 6, 31*)
comoedias istas esse palliatas, hoc est ubi personae sunt
131 Graecae. ideo ergo dixit 'soccos detrahunt'. — **79** SED
GNATVM VNICVM QVEM PARITER VTI HIS DECVIT AVT ETIAM 25
AMPLIVS . . . EVM EGO EIBCI HINC INIVSTITIA PERA quem oportuit
his rebus uti ita, uti ego utor, pari modo aut uero
amplius, quod illa aetas magis ad haec idonea sit. —

1 ET I. om. F | re<ge>m α || 3 EADEM post GRAVITER F,
om. G || 4 his α || 7 chremes α | inculcanda pro in . . collocanda
Schoell coll. *Quintil. IX 3, 50, fort. recte* || 8 in asia F α || 9 in 2.]
ad G || 10 et periculum est F α || 12 eum om. G | uideret G,
ris α || 13 proficisceretur G | prohibuisti add. Schopen; retinuisti
Westerb. | inquit om. G || 16 sententia om. F; causa suppl. Zeune ||
19 lac. sign. W.; clam est profectus suppl. Schoell || 20 pudentis
P²VS || 21 namque] nam (non S) F α || 23 ubi] ibi F, tibi α ||
25 uti pariter hiis G || 26 quam α || 27 uti ita et ego uti G

- 135 **83** MALO QVIDEM DIGNVM ME QVOVIS DEPVTO SI ID FACIAM
 si hoc faciam, uti utar solus bonis meis, quouis malo me
 136 arbitror dignum. — **84** NAM VSQVE DVM ILLE VITAM ILLAM
 COLET INOPEM quamdiu ille in militia positus habebit
 uitam illam sine ope carens *patria* propter iniurias meas, 5
 tandiu de me illi dabo supplicium sic laborans et seruiens.
 141 — **89** CONTRASI OMNIA hoc est: collegi uniuersa, quae
 142 uenderem. — **90** SERVOS NISI EOS QVI OPERE FACIENDO
 FACILE SVMPVTVM EXERCERENT SVVM uniuersos produxi et
 uendidi exceptis his, qui suo opere suos sumptus tolerare 10
 144 potuissent. — **92** INSCRIPSI ILICO AEDES MERCEDE hoc est:
 146 aedes meas locaui. — **94** HIC ME EXERCEO non hic ad
 uoluptatem positum 'exerceo', sed ad laborem, quemad-
 modum Virgilius (*Aen. III 182*) 'nate, Iliacis exercite
 147 fatis'. — **95** DECREVI TANTISPER CHREME MINVS INIURIAE 15
 ME MEŌ GNATO FACERE DVM FIAM MISER hoc enim iudi-
 caui me non tantam iniuriam facere filio meo, quem ex-
 152 puli, si et ipse miser sim. — **100** SI QVIS RECTE AVT
 COMMŌDE TRACTAVERIT supra accusauerat utrumque, quia
 dixerat (*v. 67*) 'ambo accusandi', modo utrumque defendit, 20
 quod hunc ingenio leni dicit et illum obsequentem, si
 modo aliquis recte et commode tractaret alterum. nam
 154 hoc factum esse dicit, quod neuter se nouerat. — **102** VBI
 NON VERE VIVITVR ubi non integre uita ostenditur, ubi non
 155 nudatur, ut quis qualis sit agnosci *possit*. — **103** QVANTI 25
 157 PENDERES quanti diligeres, quanti amares. — **105** QVOD
 SI ESSET FACTVM HOC NVMQVAM EVENISSET MALVM si aut
 tu mores tuos illi declarares aut ille tibi qualis esset

1 me dignum *F* | deputari α || 4 colat *F* | quamdiu — ope
om. G | ille *om. F* || 5 opere *codd.*, *corr. Westerh.* | ob meas in-
 iurias *G* (= *Ter.*) || 6 tandiu] interea *G* (= *Ter.*) || 9 exercent *G* α |
 produxit et uendidit *G* α || 10 suos *om. G* || 13 quemadmodum]
 ut *G* || 15 chremes (-is *P*) *F* α || 18 miserrimus fiam *G* || 19 tracta-
 ret *F* (= *Ter.*) | quia *W.*: qui *codd.* || 20 defendi α || 21 si modo
Westerh.: si minus (*om. G*) *codd.* || 22 aliqui *F* α || 24 non datur *F* ||
 25 possit *om. F* || 26 quantum *Lindenbr.* || 27 factum esset *G* |
 hoc *om. F*; haec *Ter.* | EVENISSET MALVM] euenissent tibi *Ter.* ||
 28 illi (-is *P¹V^S*) declarares *ante* EVENISSET *codd.*, *transp. W.*

ostenderet, facile ad hoc calamitatis genus non ueniretis.

- 158 — **106** ITA EST FATEOR PECCATVM A ME MAXIMVM EST quoniam utrumque quodammodo accusauerat Chremes, quod neuter sibi mores suos ostendisset, omne crimen in se potius deriuat senex ac dicit uerum esse, quod dicit 'sed 5
159 a me maximum peccatum est'. — **107** MENEDEME ad personam hic ex illis, quae supra promisit, inuenit quod
160 afferat, scilicet consolationem, siquidem dicit **108** FILIUM ADFVTVRVM HIC CONFIDO PROPEDIEM 'confido' hoc est fiduciam gero. — **110** DIONYSIA HIC SVNT HODIE APVD ME SIS 10
VOLO optime factum, ut post narratam calamitatem, cui quidem praeter consolationem subueniri non poterat, tamen ex ipso auxilium esse potuisset in eo, quod uult eum ad cenam uocare: quod dixit 'sunt hodie Dionysia', quae sunt
171 sacra Liberi patris apud Athenas. — **119** NIHIL OPVS FVIT 15
MONITOREM iam in domo inuentus est ille atque mire cupiebat eum uocare ad cenam. 'monitore ergo opus' inquit 'non fuit: nuntiant illum in domo esse'.

2.

- 175 **1** NIHIL ADHVC EST QVOD VEREARE CLINIA haec scaena habet † Clitiphonis adulescentis suspicionem, quod amica 20
sua se absente corrupta est. sumit igitur per coniecturam argumenta, quae suo loco plenius apertiusque narrabimus. ac primum quasi quoddam argumentum est seruum, qui missus sit, non redire, cui iam multum temporis uideatur assumptum. unde efficitur consolatio a Clitiphone amico, 25
cum dicit 'nihil est quo uidearis esse sollicitus'. — HAVT QVAQVAM CESSANT hoc est: non diutissime tardant. uerum

1 ueneritis α || 4 <esse> suos mores (-is P) F α || 5 ac dicit] addicit G, addicit α || 6 maximo PV | menedeme <at porro recte spero> F || 10 sunt hic G || 12 subueniri G, -re rell. || 13 auxilium W.: -o codd. | in eo quod ante ex codd., transp. W. || 14 quod dixit] quo d \bar{r} α , quod F | sunt post Dionysia VS, om. P || 15 sacra om. G | FVIT est G || 16 monitore G (= Ter.) || 17 monitorē V || 18 nuntiant Westerh.: nuntia F α , nunc iam G | esse <sat scio> G || 19 ADHVC om. G || 20 Clitiphonis] immo Cliniae || 21 est] sit G | sumit] sinit F, si α || 22 <in> loco G || 26 quod F α || 27 diutissime om. F

- cum intus positum Cliniam allocutus esset, Clitipho egreditur, patrem prospicit, ei commendat officium suum, ne uideatur nescio quem adulescentulum recepisse, sed ut merito hoc fecisse declaret. sumit igitur exordium, quo commendat adulescentem: sibi olim iam fuisse cognitum ⁵ ac se coactum amicitia eum recepisse. ideo adiecit **9** NAM
- 183 MIHI CVM EO MAGNA EX PVERITIA FUIT FAMILIARITAS. —
- 184 **10** VOLVPTATEM MAGNAM NVNTIAS scit enim Chremes uehementer eius patrem esse sollicitum. quod ergo audit reuersum adulescentem, dicit et sibi maximam natam ¹⁰ uoluptatem. denique huius uoluptatis causam in animo
- 185 habens subiunxit **11** QVAM VELLE MENEDVM INVITATVM AMPLIUS VT HANC LAETITIAM NECOPINANTI PRIVS OBICEREM DOMI uti non suspicanti amplius <prius>, quam etiam
- 187 speraret, hanc laetitiam domi obicerem. — **13** CAVE FAXIS ¹⁵ NON OPVS EST PATER caue facias, nam non necesse est: nescit nam adulescens a patre filium desiderari; ideo prohibet patrem suum aliquid facere, quo uindicetur adulescens reuersus. — **16** ATQVE ABITIO hoc est discessio. —
- 190 **18** MISERVM QVEM MINIMVM EST CREDERE quoniam ille dixit ²⁰ miserum esse adulescentem uel quod ipse adulescens miserum se putet, negat esse hic miserum, siquidem habet omnia, quae quidem in homine dicuntur *bona*. et subiungit
- 195 **21** ATQVE HAEC PERINDE SVNT VT ILLIVS ANIMVS EST QVI EA POSSIDET atque haec talia sunt, qualis animus illius, ²⁵ qui haec tenet: nam qui scit uti his omnibus, bona sunt, illi uero, qui non utitur recte, mala sunt. <sic> simul et dis-

3 recepisse sed *W.*: recepisset α , -isse β || 4 <cum> merito *G* | effecisse α | declarat *F* α | quo *W.*: quod *codd.* || 6 eum] enim α | recepisset α || 7 MAGNA EX] iam inde a *F* | fuit <semper> *F* || 9 audit ergo *F* α || 10 adolescentulum *G* | et *om. GP* | natam maximam (magnam *S*) *F* α || 13 obiceret α || 14 <ei> domi *F* | prius *add. W.* || 15 <si> speraret (speret *F* α) *codd.* | obiceret *P¹VS* || 16 nam non] nec nam *F* α ; nec enim *Lindenbr.* || 17 nam nescit *F* || 21 esse miserum *G* || 22 se ante adulescens *FP, om. VS* | omnia habet α , omnia *G* || 25 illius <est> α || 27 illi <illa> *F* α | <utique> mala α | sic *add. Goetz* | disiunctionem *W.*: disiect- *F* α , dilect- *G*

- 198 iunctionem collocauimus et intellectum didicimus. — **24** NE QVID ILLVM PLVS SATIS FAXIT PATER hoc uereor, ne aliquid amplius faciat pater quam quod satis est. ideo iniustum uult patrem ostendere, siquidem poeta negat
- 199 esse contentum, ut eius adhuc filius laboret. — **25** ILLENE hoc utique intelligitur propterea dictum, quia scit Chremes animum Menedemi. haec ne proderet, repressit se et reliqua uerba contexuit dicens hanc causam, quod
- 200 in metu esse filium patri uehementer est utile. — **26** VT VT ERAT MANSVM TAMEN OPORTVIT qualiscumque, inquit,
- 204 fuit, oportuit tamen patrem sustinere. — **30** NAM PARENTVM INIURIAE HVIUSMODI SVNT <FERME PAVLO QVI EST HOMO TOLERABILIS> SCORTARI CREBRO NOLVNT <NOLVNT> CREBRO CONVIVARIER praeter hunc morem, qui est innatus parentibus circa liberos suos, quod non scortum uolunt crebro, quod nolunt crebro conuiuium, hic ferme paulo est tolerabilis. — **33** PRAEBENT EXIGVE SVPTVM modice suggerunt
- 207 sumptum. — **36** HOC SCITVM EST PERICVLVM EX ALIIS FACERE TIBI QVOD EX VSV SIET optima occasione senex, dum aliorum mores et facta demonstrat, occasionem corrigendi filii repperit, ut moneret: 'scitum est' inquit 'et perelegans ex aliis periculum facere' hoc est temptamentum
- 212 'quod tibi uehementer expediat'. — **38** TV VT TEMPVS DIEI tempus non solum summum est, sed et pars partis est, sicuti hic posuit 'diei tempus', cum temporis dies esse uideatur.

2 <in> illum *F*, illi *G* | facit α , -ciat *G* | hoc <amplius> *G* α , om. *F* || 3 amplius <habeat> *codd.*, qui faciat pater post est *addunt* | quam quod] quam *F*, qđqđ α || 4 patri *F* α || 5 contemptum *codd.*, *corr. W.* | ut om. *F* α | eius] ea cur *F*, eacus (*ae-PV*) α | laboret filius *F* || 9 est] esset *Schopen* | *VTVT*] ut *G*, uti *F* α || 12 uniusmodi *F* (= *Ter.*) || 13 SCORTARI — 16 tolerabilis *W.*: circa liberos suos quos (quod *F*) scortari crebro nolunt quod nolunt (quod nol- om. α) crebro conuiuium (crebro conuiuari *FP*, om. *VS*) praeter . . . parentibus hic ferme . . . tolerabilis scortari crebro nolunt (scort- — nol- om. *FVS*) non scortum uolunt crebro (non scortari nolunt se crebro hoc nolunt scortari crebro *P*, om. *FVS*) conuiuariet (-et *G*) crebro (conuiu- crebro om. *FVS*) *codd.* || 17 suggesserint *P*, om. *VS* || 21 filium *G* || 22 pereligans α || 23 <est> diei *F*

II.

1.

- 213 **1** QVAM INIQVI SVNT PATRES IN OMNES ADVLESCENTES
 IVDICES remansit solus Clitipho: secum conqueritur de
 patris oratione, quod se uoluerit admonere. ordo est: quam
 214 iniqui sunt iudices patres in omnes adulescentes. — **2** QVI
 AEQVVM ESSE CENSENT NOS A PVERIS ILICO NASCI SENES qui 5
 arbitrantur iustum esse in pueritia moribus senum degere
 217 uitam. — **5** MIHI SI VMQVAM FILIVS ERIT si aliquando
 mihi filius continget. — NE ILLE FACILI ME VTETVR PATRE
 216 ualde me utetur bono et facili patre. — **4** EX SVA LIBI-
 DINE MODERANTVR NVNC QVAE EST NON QVAE OLIM FVIT 10
 modum imponunt adulescentibus de moribus suis, quos
 nunc habent in senectute, non quos in adulescentia ha-
 218 buerunt. — **6** NAM ET COGNOSCENDI ET IGNOSCENDI <DABI-
 TVR PECCATIS> LOCVS facile, inquit, filio meo hanc facul-
 tatem dabo, ut uniuersa eius facta cognoscam, tamen si 15
 224 peccarit ignoscam. — **12** CVI QVOD RESPONDEAM NIHIL
 HABEO expressit inopiam uer<bor>um, siquidem non solum
 dixit 'cui quid dicam non habeo', uerum et 'ad responden-
 225 dum uerba desunt'. — **13** ETSI IS QVOQVE SVORVM SATAGIT
 227 etsi is quoque de suis rebus plurimum cogitat. — **15** MEA 20
 EST POTENS PROCAX hoc positum, ut ex nobilitate plurimum
 audeat postulare. 'procax' a <procando, hoc est> petendo
 dictum est, unde et proci nuptiarum petitores. — SVM-
 PTUOSA NOBILIS <'sumptuosa'> ut et necessitatem sibi
 petendi propter suos sumptus faciat; 'nobilis' autem omni- 25

2 <et> secum *S* || 4 adulescentes <filios> *G* || 5 nos <iam>
F || 6 arbitrentur α | esse] est α | ducere uitam *G*, decreū *P*,
 uiuere *F*, nasci *VS* || 8 NE ILLE *om.* *F* α || 9 <id est> ualde *VS* |
 ualde me *om.* *F*, ualde — patre *om.* *G* || 10 moderatur *codd. praeter*
F || 12 non] nos α || 13 DABITVR PECCATIS *om. codd. praeter F* ||
 15 ut *Lindenbr.*: et *codd.* | <peccauit> si peccarit α || 17 uerbo-
 rum *W.* || 18 quid dicam *Goetz*: quidem (quid d'e *G*) *codd.* |
 et *F*, eēt *P*, *om. rell.* || 21 <ad (ab α)> hoc *F* α || 22 procando
 hoc est *add. W.* || 23 dictum *Lindenbr.*: -a *codd.* | proci <dicuntur>
F α || 24 sumptuosa *add. Schoell* || 25 nobiles *G* α | autem
W.: at β *P*¹, ab *P*² *VS*